ΟΙ ΕΞΩΡΙΣΤΟΙ ΤΗΣ ΑΛΟΠΟΛΕΩΣ.

(Διήγημα τερπνότατον καὶ διδακτικότατον.)

ΚΕΦΑΛ. Α'.

ΣΚΗΝΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΛΠΙΟΣ

Τερπνὸς καὶ δροσερὸς ὁ ἄνεμος πνέων ἐκ νότου ἐθώπευε τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο τῶν Ἄλπεων, ὅπου εἶναι τὰ Τάνιθα ὄρη, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ἀλοπόλεως. Ἐπὶ μυριάδων ἀνθέων τὰ διαυγῆ δάκρυα τῆς πρωϊνῆς δρόσου ἠκτινοβόλουν ὡς ἀδάμαντες, παίζοντα μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἤδη ἀνατείλαντος ἡλίου. Ἦτο πρωία τοῦ μηνὸς Μαΐου. Ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς τρυφερᾶς χλόης, ὁ σοβαρὸς ὁδηγὸς τοῦ πρὸς βόσκησιν ἐξελθόντος ποιμνίου ἐβάδιζεν, ἔχων τὸν μακρόθεν ἀκουόμενον κώδωνα κρεμάμενον περὶ τὸν τράχηλόν του καὶ συνωδεύετο ὑπὸ τῆς μαύρης ἀγελάδας, τῆς πωγονοφόρου αἰγὸς καὶ τῶν βελαζόντων προβάτων. Ἐκ τῶν βαθέων κοιλάδων ὑψοῦντο μικρὰ νέφη ἀτμοῦ λευκοῦ, τὰ ὁποῖα, ἀναλυόμενα εἰς μακρὰς ἡμιδιαφανεῖς γραμμάς, ὡμοίαζον μὲ πέπλους ἐξηπλωμένους ὑπερόνω τῶν δασωδῶν καὶ μελανῶν ἄκρων τῶν ὀρέων. Ἐξωχότητες δὲ γιγάντιαι ὕψωνον τὰς ὑπερηφάνους κορυφάς των μέχρις αὐτοῦ τοῦ γαλαζίου οὐρανοῦ.

Ἀνὴρ, ὑπερβὰς ἤδη τὴν μέσην ἡλικίαν, ἀλλ' εἰσέτι δραστήριος καὶ μὲ ἐξωτερικὸν δεικνύον αὐτὸν σεβάσμιον ἄνθρωπον, ἀνέβαινε μετὰ κόπου τὴν ἀτραπόν.

— Ὄχι! ἀνεφώνησε, σχεδὸν ἀποκεκμηκὼς ἐκ τοῦ κόπου, καταβιβάζων φορτεῖόν τι ἐκ τῶν ὤμων του καὶ ἐξαπλούμενος ἐπὶ τῆς χλόης.—Ὄχι! τοῦτο πραγματικῶς εἶναι ὄρος νὰ περασθῇ. Αἱ ὄρθιαι αὗται ἀναβάσεις ταχέως δεικνύουσι πόσον ἀδύνατα εἶναι τὰ μέλη τοῦ σώματος. Οἱ πόδες μου κλωνοῦνται, τὸ στῆθός μου πονεῖ καὶ οἱ βραχίονές μου ἐβάρυνον καὶ ἔχασαν τὴν εὐκινησίαν των. Καὶ ὅμως ἄλλοτε ὁ δρόμος οὗτος μοὶ ἦτο διασκέδασις! Ναὶ, ναὶ, προσέθηκε μετὰ βραχεῖαν παῦσιν στρέφων τὰ ὄμματα πρὸς τὰ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὄρη, ναὶ μεγαλοπρεπὲς Βασμάνον καὶ σὺ φοβερὸν Γλοῖχλον! αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαί σας, δεικνύουσαι τὸν οὐρανὸν, μοὶ ἐπενθυμίζουσιν ὅτι ἐπάνω εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς πατρίς μας, διότι ἐκεῖ κανεὶς Φιρμιανὸς ἀρχιεπίσκοπος δὲν δεσπόζει, μήτε μᾶς καταδιώκει μετὰ τῶν φίλων του ὡς ἐλάφους.

Ὁ ἄνθρωπος τότε, ὡς συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν παρετήρησε μετὰ προσοχῆς καὶ φόβου πέριξ αὐτοῦ, καὶ σούτ! σιωπὴ, γέρων! εἶπε καθ' ἑαυτὸν, διότι, καίτοι μόνον τετράποδοι παρατηρηταὶ κινοῦνται πέριξ σου, δὲν εἶναι ἀδύνατον μεταξὺ αὐτῶν νὰ ἦναι κεκρυμμένος καί τις Ἰησουίτης διὰ νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τοὺς βδελυροὺς σίρετικούς. Πλὴν ἀναμφιβόλως, προσέθηκε μετὰ περισσοτέρας σοβαρότητος, δεικνυομένης εἰς τὰ χαρακτηριστικά του, αὐτὰ τὰ περὶ ἐμὲ πλάσματα, τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς γεννώμενα καὶ θνήσκοντα, δὲν ὑπάρχουσιν ἄνευ Προστάτου.

Ἐγερθεὶς μετὰ ταῦτα καὶ παρατηρήσας μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπὶ πολὺ ὅλα τὰ πέριξ, μεγαλοφώνως ἐφώνησεν, Αἴ, λοῦ! δὲν εἶναι ἐδῶ κανεὶς νὰ δείξῃ εἰς ἕνα κουρασμένον ὁδοιπόρον ἀναψυκτικὸν νερόν; Τὸ ἐπίστευον, ἐψιθύρισε καθ' ἑαυτὸν, ἅμα ὡς εἶδεν ὅτι ὄπισθεν βράχου τινὸς ἐπρόβαλε ποιμήν τις. Τὸ ἐπίστευον! ἔσο προσεκτικὸς Γεώργι', μολονότι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν φαίνεται τῶν παπάδων κατάσκοπος· καὶ ταῦτα λέγων διηυθύνθη πρὸς τὸν ποιμένα, ὅστις ἦτο εὔχαρις καὶ ρωμαλαῖος νεανίας.

— Αἶνος εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἶπεν ὁ ὁδοιπόρος, χαιρετῶν τὸν ποιμένα.

Ὁ ποιμὴν, ἀκούσας τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον συνωφρυώθη, ἐνῷ πρὶν ἐδείκνυε προθυμίαν φιλικὴν, καὶ ξηρῶς ἀπήντησε:

— Καλὴ ἡμέρα.

Καίτοι ὅμως ἡ ἀπάντησις τοῦ ποιμένος ἦτο ψυχρὰ, ὁ ὁδοιπόρος πολὺ ηὐχαριστήθη. Προσποιούμενος ἐν τούτοις βλέμμα ἐλεγκτι-

κὸν καὶ μὲ τόνον φωνῆς σύστηρὸν ἐξηκολούθησε :

— Πῶς ; δὲν εἶσαι σὺ καλὸς καθολικὸς διὰ νὰ εἰξεύρῃς ν' ἀποκριθῆς ὡς πρέπει εἰς τὸν χαιρετισμόν μου; Καὶ τί βλέπω; Μήτε ρο-ζάριον φορεῖς μήτε σκαπουλάριον, καθὼς διέταξαν οἱ κύριοί μας καὶ ἅγιοί μας ἱερεῖς.

— Ἐγώ, κύριε, ἀπήντησεν ἀποτόμως ὁ ποιμὴν, εἶμαι ἀληθῶς χριστιανὸς καθολικὸς, καὶ μολονότι δὲν εἶμαι τέλειος, διότι οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὴ μόνος ὁ Θεὸς, πιστεύω ὅμως ὅτι εἶμαι πολὺ καλλίτερος ἀπὸ σὲ, ὁ ὁποῖος μεταχειρίζεσαι τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος χωρὶς ἀνάγκης καὶ ἑπομένως χωρὶς σεβασμοῦ.

— Τοῦτο τὸ ὁποῖον λέγεις δὲν εἶναι γέννημα τῆς κεφαλῆς σου, ἐσκέφθη ὁ γέρων μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως. Ἐπεθύμουν πολὺ νὰ μάθω τὴν πηγὴν τῆς σοφίας ταύτης. Θέσας δὲ τὴν χεῖρά του κατὰ τρόπον εἰρηνικὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ποιμένος, ὅστις ἤδη ἦτο θερμὸς ἐκ ζήλου, τῷ εἶπε : Μὴ εἶσαι ἀψίθυμος, παιδί μου. Εἶμαι κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ σὲ, ἀλλὰ δύνασαι νὰ μὲ κατακρίνῃς διότι ἠθέλησα νὰ σὲ δοκιμάσω ὀλίγον ; Δὲν ἤκουσες πόσον καταδιώκονται κάτω εἰς τὰς κοιλάδας ὅσοι Κυρίόν των καὶ Ποιμένα γνωρίζουσι μόνον Ἐκεῖνον, ὅστις τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ἔθεσεν ὑπὲρ τῶν προβάτων, πῶς βασανίζονται καὶ σφαγιάζονται ὑπὸ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι πράγματι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ λύκοι ἅρπαγες μὲ ἔνδυμα προβάτου ; Ἀλλὰ διψῶ, δὲν ἔχεις ὀλίγον γάλα ;

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, οἱ δύο ἄνθρωποι διηυθύνθησαν πρὸς τὸν βράχον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ὁ ποιμὴν εἶχε τὴν ἀποσκευήν του, καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος ἐξαγαγὼν ἀγγεῖον μέγα προσέφερε μετὰ χαρᾶς εἰς τὸν ὁδοιπόρον τὸ περιεχόμενον γάλα. Ὁ ξένος, καί τοι διψῶν, ὡς προεῖπεν, ἀντὶ ἀμέσως νὰ λάβῃ τὸ προσφερόμενον καὶ νὰ πίῃ, ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ νέου ποιμένος, ἣν εἶδε παραμερίζουσαν πρᾶγμά τι, κινῆσαν εἰς ἄκρον τὴν περιέργειάν του.

— Τί ; ἐφώνησε, μεταχειρίζεσαι βιβλίον διὰ σκέπασμα τῆς στάμνης ; Δός μοι νὰ τὸ ἴδω.

Ὁ ποιμὴν διστάσας ὀλίγον, προσέφερε τέλος τὸ βιβλίον εἰς τὸν ξένον.

— «Ὁ ἀληθὴς Κῆπος τοῦ Παραδείσου, ὑπὸ Δ. Ἀρνώδου,» εἶπεν ἀναγινώσκων ὁ ὁδοιπόρος καὶ θαυμάζων καθ' ὑπερβολὴν καθ' ἑαυτόν.—Ποῦ εὗρες τὸ βιβλίον τοῦτο ; ἠρώτησε τὸν ποιμένα.

— Τὸ ἠγόρασα· ἀπεκρίθη ὁ νεανίας μὲ εὔχαρι πρόσωπον.

— Διὰ νὰ σκεπάζῃς τὴν στάμναν σου ;

— Ὄχι. Τὸ ἀνεγίνωσκον μὲ πολλὴν προσοχὴν τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐφώνησες καὶ τὸ ἔθεσα ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω τί τρέχει. Πάντοτε τὸ ἀναγινώσκω ὅταν εὑρίσκω καιρόν.

— Λοιπὸν εἰξεύρεις νὰ ἀναγινώσκῃς ; ἠρώτησεν ὁ ὁδοιπόρος, κἄπως ἀμφιβάλλων.

Ὁ νέος ποιμὴν, ἀκούσας τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὀλίγον ἠρυθρίασε καὶ μετὰ μετριοφροσύνης ἀπήντησε :

— Μάλιστα, ὀλίγον· μὲ πολὺν κόπον.

— Καλὰ κάμεις, καλέ μου νέε. Ἔμαθες τὸ ἓν ἐκεῖνο τὸ ἀπαραίτητον, τὸ ἐννοῶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βιβλίου σου. Ὡς τὴν Μαρίαν ἐξελέξω τὴν ἀγαθὴν μερίδα. Ἀλλὰ ἔχεις καὶ τὸν θησαυρὸν ἐκεῖνον ἐκ τοῦ ὁποίου, ὁ καλὸς Ἀρνῶδος ἐξῆξε τὸν Κῆπον τοῦ Παραδείσου του ; Ἔχεις τὰς Γραφάς ;

Ὁ νέος ποιμὴν ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἁρπάσας βιαίως τὸ βιβλίον του ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ὁδοιπόρου ἀνέκραξεν :

— Ὁ ἀστυνόμος τῆς Βερφένης ἔρχεται· καὶ ἐμπορεῖ νὰ μὲ συλλάβῃ ἂν ἴδῃ τὸ βιβλίον.

— Ποῖος ; ... τί ; ... ὁ ἀστυνόμος τῆς Βερφένης λέγεις ; ... ἠρώτησεν ὁ ξένος, ὠχριάσας καὶ σχεδὸν τρέμων.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ ποιμήν. Ἰδοὺ πλησιάζουσιν ὡπλισμένοι.

— Νομίζεις ὅτι θὰ ἔλθωσιν ἐδώ ; ἠρώτησεν ὁ ὁδοιπόρος τρέμων.

— Βεβαιότατα· ἀκολουθοῦσι τὸ μονοπάτιον πρὸς ἐδῶ, ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπου καὶ σὺ ἀνέβης.

Ὁ φόβος ἐζωγραφήθη ζωηρῶς ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ξένου, ἀκούσαντος ταῦτα, τὸ δὲ πρῶτον κίνημά του ἦτο νὰ τρέξῃ πρὸς τὸ φορτεῖόν του, νὰ ἁρπάσῃ αὐτὸ καὶ, ἐπιστρέψας πρὸς τὸν ποιμένα νὰ παρακαλῇ αὐτὸν θερμῶς ὅπως τῷ δείξῃ θέσιν τινὰ διὰ νὰ τὸ κρύψῃ.

— Ἐὰν ἦναι αἰτία νὰ φοβῆσαι τὸν ἀστυνόμον, εἶπεν ὁ ποιμὴν, ὁ κίνδυνος δι' ἐσὲ εἶναι μέγας. διότι, καὶ ἂν διαφύγῃς τὸ ὀξύ του ὄμμα, καὶ ἂν κρυβῆς ὄπισθεν τῶν ἀγρίων τούτων βράχων, οἱ κύνες του βεβαίως θὰ σὲ ἀνα-

καλύψωσι καὶ θὰ σὲ συλλάβωσι, καὶ ἂν ἀκόμη ζητήσῃς νὰ πετάξῃς.

— Τότε, ἐκραύγασεν ὁ ὁδοιπόρος μὲ τόνον παραπονετικὸν, εἶμαι ἀληθῶς ἄνθρωπος χαμένος !

— Μήπως εἶσαι δολοφόνος, καὶ τρέμεις τόσον ; ἠρώτησεν ὁ ποιμὴν, μετὰ ὑποψίας καὶ ἀνησυχίας.

— Ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θὰ ἔπασχον ἀξίως τῶν πράξεών μου, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἤδη εἶμαι καθ' ὅλα ἀθῶος. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γεώργιος Φρομμέρος, καὶ κατοικῶ εἰς τὴν Νυρεμβέργην, ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ παιδία λέγουσι τὸ καλόν μου.

— Τότε, διατί τρέμεις τὴν μετὰ τοῦ ἀστυνόμου συνάντησιν ; εἶπεν ὁ ποιμήν.

— Τί ἔκαμαν, ὁ Ἰωάννης Λέρχνερος, ὁ Ρασταδίτης, ἢ ὁ Βρέμενος, ὁ Σχαβοκίτης καὶ τοὺς συνέλαβον, καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν, καὶ τοὺς ἐβασάνισαν μὲ πεῖναν καὶ μὲ δίψαν καὶ μὲ κρύον καὶ μὲ πληγάς ; ἠρώτησεν ὁ Φρομμέρος. Τίποτε ἄλλο εἰμὴ ὅτι εἶχον ἓν χριστιανικὸν βιβλίον ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν του. Τί λοιπὸν θὰ γίνω ἐγὼ, ὅστις ἔχω ἐδῶ ἓν δέμα ὁλόκληρον ἀπὸ Γραφὰς ἱερὰς, τὰς ὁποίας ἔχω χρέος νὰ διανείμω εἰς τὰ πτωχὰ καὶ ἀπερριμμένα τοῦ Χριστοῦ πρόβατα ; Βοήθησέ με, παιδί μου· βοήθησε ἕνα γέροντα, ὅστις δὲν ἔχει ἀκόμη τὸ θάρρος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν κόσμον τοῦτον, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶναι συνδεδεμένος διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ζωῆς καὶ τῶν τέκνων.

— Ἔχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ νεανίας· θὰ τὴν περάσῃς κακὰ ἀνπέσῃς εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀστυνόμου Ὑπάρχει ἐντούτοις τρόπος ὑπεκφυγῆς, ἀλλὰ δι' ἄνθρωπον, ὅστις κατοικεῖ τὴν πεδιάδα καὶ εἶναι ἀσυνείθιστος μὲ τὴν ζωήν μας δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμος.

— Ἄχ, ἐγὼ ἔζησα πολὺ περισσότερον καιρὸν παρ' ὅσον σὺ, νεανία μου, εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἶναι ὀλίγα μόνον ἔτη ἀφ' ὅτου ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἀλόπολιν διὰ νὰ κατοικήσω εἰς Νυρεμβέργην.

— Τότε, τόσον τὸ καλλίτερον, ἐπανέλαβεν ὁ ποιμήν. Ἀλλὰ εἶπες ὅτι τὸ δέμα σου ἐμπεριέχει Γραφὰς, καὶ ἐγὼ πολὺ ἐπεθύμουν νὰ ἀποκτήσω ἓν ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία. Πόση εἶναι ἡ .....

— Στᾶ ! ἐξεφώνησεν ὁ γέρων, ὅταν ὁ θάνατος μὲ διώκει κατὰ πόδι ἐμπορῶ νὰ φροντίζω ἀγοραπωλησίας ; Σὺ βέβαια θὰ λάβῃς ἓν ἐκ τούτων τῶν βιβλίων. Ἀλλὰ τώρα δὲν δύναμαι νὰ τὸ λύσω. Βοήθησέ με νὰ φύγω ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

— Μὴ φοβεῖσαι, εἶπεν ὁ νεανίας, ἰδὲ, οἱ φύλακες ἀκόμη περιπατοῦσι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χάσματος· ἡμεῖς ἐν τῷ μεταξὺ ἐμποροῦμεν νὰ κλείσωμεν τὴν συμφωνίαν. Γνωρίζεις τὸν πλούσιον Μάνλικκον εἰς τὸ Σιππένι ;

— Ναί, ναί, ἀλλὰ οἱ περίπολοι ;

— Ἄφες αὐτοὺς, ἀκόμη δὲν φθάνουν. Αὐτὸς ὁ Κ. Μάνλικκος εἶναι ὁ κύριός μου. Αὐτὸς κρατεῖ τοὺς μισθούς μου ὅλους, ἂν λοιπὸν θέλῃς νὰ περάσῃς ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ τοῦ ἀφίσῃς ἓν βιβλίον διὰ λογαριασμόν μου, αὐτὸς θὰ σὲ πληρώσῃ. Καταλαμβάνεις ;

— Ὦ ! μὴ μὲ κρατεῖς περιπλέον ! ἐκραύγασεν ἀνυπομόνως ὁ ἄνθρωπος, κατακυριευθεὶς ὑπὸ φόβου, βοήθησέ με ! σῶσέ με !

— Καλὰ, ἀπήντησεν ὁ νεανίας, δὲν βλέπεις ὅτι ἐνῷ σοὶ ὁμιλῶ προετοιμάζομαι ; Ταῦτα λέγων ἐξῆξε μικρὸν ἐλκυθρον καὶ ἔφερεν αὐτὸ εἰς θέσιν ὅπου τὸ ὄρος ἦτο σχεδὸν κατὰ κάθετον κατηφορικόν. Τὸ μέρος ἦτο κεκαλυμμένον ἀπὸ χλόην καὶ κάτω αὐτοῦ ἔχαινεν ἄβυσσος. Ὁ Γεώργιος ἠκολούθησε.

— Παρετήρησε, εἶπεν ὁ νεανίας, οἱ φύλακες δὲν ἀπέρασαν ἀκόμη εἰς τὸ ἐδῶ μέρος, καὶ ἑπομένως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἴδωσι διὰ τίνος τρόπου ἐκφεύγεις. Ἀλλὰ ἑτοιμάσου ταχέως. Θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ δέσῃς τὰ βιβλία ἀπ' ὀπίσω διὰ νὰ τὰ σύρῃ τὸ ἕλκυθρον καὶ οὕτω νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ἀντιστάθμιον καὶ νὰ σὲ προφυλάττωσιν ἀπὸ βιαίαν ἀνατροπήν. Λοιπὸν, εἶσαι ἕτοιμος ; Λάβε τὰς ράβδους. Πρόσεχε ὅταν σπρώχνω τὸ ἕλκυθρον καὶ κλίνε πρὸς ἀριστερὰ διὰ νὰ μὴ πέσῃς εἰς τὰ λατομεῖα τῶν μαρμάρων.

— Ἀλλὰ τί θὰ ἀπογίνῃς, σὺ, παιδί μου γενναῖον ; ἠρώτησεν ὁ Γερογεώργιος, ὅστις ἤδη ὠλίσθαινεν εἰς τὴν ὀλισθηρὰν τοῦ ὄρους κατωφέρειαν, καθήμενος ἐντὸς τοῦ μικροῦ ἑλκύθρου, τὸ ὁποῖον ἡ στιβαρὰ χεὶρ τοῦ νεανίου ἔθεσεν εἰς κίνησιν, τί θὰ γίνῃς ἂν οἱ φύλακες σὲ ἀνακαλύψωσι ;

— Μὴ ἀνησυχῇς δι' ἐμὲ, εἶπεν ὁ νέος γελῶν. Ὁ Κῆπος τοῦ Παραδείσου μου δὲν εἶναι κανὲν κομμάτι κρέας, τὸ ὁποῖον νὰ μυρίσουν οἱ σκύλοι· ὥστε δὲν φοβοῦμαι τίποτε.

— Σ' εὐχαριστῶ, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρων· ἰδὼν δὲ τὸ δέμα του, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε πρὸς τὸ ἓν καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος ἐκυλίετο, ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, ἀνέκραξεν, ὅτι

παραδέχομαι νὰ κυλίωντσι οὕτω τὰ ἱερά του γράμματα, ἀλλά . . . .

Πρὶν ἔτι τελειώσει, ὁ νέος ποιμὴν εἶχεν ἀποσύρει τὰς χεῖρας ἀπὸ τοὺς ὤμους τοῦ γέροντος, τὸ δὲ ἔλκυθρον ἤρχισε νὰ ὁλισθαίνῃ μετὰ φοβερᾶς ταχύτητος, ἀδιακόπως αὐξανούσης, ἐντὸς τῆς ἀβύσσου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου πᾶσα συνομιλία διεκόπη. Ὁ ποιμὴν ἔβλεπε μετ' εὐχαριστήσεως τὸν γέροντα καθόσον κατήρχετο τὴν κινδυνώδη κατάβασίν του, καὶ ἅμα εἶδεν ὅτι πλέον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφαίνετο ὡς εἰ ἦλθέ τι εἰς τὴν μνήμην του, ἐφώναξε μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς του· «Ὀνομάζομαι Ἰωάννης Βεινλείδνερος· ἀκούεις!» «ἀκούεις,» ἤχησε τὸ ὄρος ἐκ τῶν δεξιῶν, «ἀκούεις!» ἐπανέλαβε καὶ τὸ βάθος τῆς κοιλάδος.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

ΣΙΠΠΕΝΙ

Ἡ κοιλὰς τῆς Βερφένης κεῖται μεταξὺ ὀρέων, τῶν ὁποίων αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ ἐχρυσοῦντο ἤδη ἀπὸ τοῦ δύοντος ἡλίου τὰς ἀκτῖνας. Ὁ Σάλζας, κυλιόμενος μεταξὺ τῶν βράχων, ἤχει τὸν ποτάμιόν του ἦχον καὶ ἔρριπτεν ἀργυροχρόους ἀφροὺς ἐπὶ τῶν πρασίνων ὀχθῶν του. Αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου, πολὺ ἡμία τῆς ἄλλης ἀπέχουσαι, ἐσκιάζοντο ἀπὸ ὑψηλὰς καρυδίας καὶ περικυκλοῦντο ἀπὸ πυκνῶς πεφυτευμένους ἀμπελῶνας. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν κτημάτων τὸ μᾶλλον ἐκτεταμένον ἦτο τὸ ὀνομαζόμενον Σιππένι. Ἡ μικρὰ κλίσις τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἔκειτο, ἐσχημάτιζε διάφορα ὑψώματα, κεκαλυμμένα ἀπὸ ἀμπελῶνας καὶ ριβότια (φραγκοστάφυλα.) Ἐν τοῖς μεταξὺ ὡραῖα ἀσπρόρουχα ἦσαν ἁπλωμένα ἐπὶ τῶν χόρτων διὰ νὰ λευκανθῶσι, δεικνύοντα τὴν εὐπορίαν τοῦ κυρίου. Παραπήγματα καὶ οἰκίδια ἦσαν κύκλῳ τῆς εὐρυχώρου αὐλῆς, ὅπου οἱ ὄρνιθες εἶχον ἤδη τελειώσει τὸ δεῖπνόν των καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ κοιτάξωσιν. Μερικοὶ ἵπποι, φορτωμένοι μὲ βαρεῖς σάκκους ἀλεύρων, περιέμενον νὰ τοὺς ἐκφορτώσωσι. Πλησίον αὐτῶν ποίμνιον προβάτων μετὰ βελασμάτων ἔτρωγον τὴν ἑτοιμασθεῖσαν δι' αὐτὰ τροφὴν εἰς τὰς μάνδρας των. Τὰ ὡραῖα καρποφόρα δένδρα, ἅτινα ἐστόλιζον πανταχόθεν τὴν αὐλὴν, ἐφαίνοντο ὡς σινδόνη ἐξ ἀνθέων, αἱ δὲ ἀρωματικαὶ εὐωδίαι τῶν κουφοξυλειῶν καὶ αἰγοκλημάτων διεχύνοντο πανταχοῦ.

Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ κτήματος ἐκάθητο ὑπὸ ἀναδενδράδα ἐξ ἧς ἔβλεπεν ὅλον τὸν δρόμον. Ἡ εὔχαρις καὶ ἄγρυπνος σύντροφός του, ἡ ἀνθηρὰ θυγάτηρ του—νέα, πλησιάζουσα τὴν γυναικείαν ἀνάπτυξιν—καὶ δύο υἱοὶ μικρότεροι, ἐκάθηντο εἰς τὴν λιτὴν των τράπεζαν. Οἱ ποιμένες, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς οἰκίας των ἐχαιρέτων φιλικῶς, αἱ ζωηρομμάται κόραι ἔρριπτον σεβασμοῦ βλέμματα διερχόμεναι, οἱ δὲ γεροντότεροι τοῦ χωρίου ἵσταντο νὰ ἀποτείνωσι χαιρετισμοὺς οἰκειότητος εἰς τὸν φίλον καὶ συγγενῆ πάντων.

Πλὴν ἐκτὸς τῶν γειτόνων τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἦλθεν εἰς τὴν ἀναδενδράδα καὶ τις ἄλλος, ἐπίτηδες διὰ νὰ ἐνταμώσῃ τὸν κύριον τῆς θέσεως. Ἦτο ὁ Γερογιώργης Φρομμέρος! Ὁ δραστήριος οὗτος ἄνθρωπος, κατὰ τὴν πρωϊνὴν διὰ τῆς ἀβύσσου διάβασίν του, ἔλαβε μὲν ὀλίγας πληγὰς ἀλλ' ἐλαφρὰς, ἀλλ' ἐξέφυγε κίνδυνον βέβαιον καὶ προσέτι εἰς λεπτά τινα κατέβη εἰς τὴν κοιλάδα, ἐνῷ ἄλλως ἔμελλε νὰ περιπατῇ ὥρας ὁλοκλήρους. Φαίνεται προσέτι ὅτι εὗρε πολλοὺς ἀγοραστὰς καὶ ἔδωκε τὰ ἀπηγορευμένα βιβλία του, ἐπειδὴ τὴν ἑσπέραν δὲν εἶχε πλέον δέμα καὶ τὸ ὕφος του ἦτο ὕφος ἀνθρώπου εὐχαριστημένου.

— Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ χαρίσῃ καλὴν ἑσπέραν, φίλε μου Μάνλικκε, ἐφώναξε.

— Καὶ εἰς σὲ, φίλε μου Γεώργι'. Πόθεν ἔρχεσαι;

— Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Νυρεμβέργην, εἶπεν ὁ Φρομμέρος. Δὲν ἐμπορῶ νὰ μείνω πολὺν καιρὸν μακρὰν ἀπὸ τὴν γεννέτειράν μου πατρίδα· τὰ θέλγητρά της μοὶ εἶναι ἀκαταπόνητα.

— Τότε διατί δὲν μένεις ἐδώ; ὑπέλαβεν ὁ Μάνλικκος.

— Δὲν δύναμαι. Ἔχω ὄχι μόνον τὴν ἐργασίαν μου, ἀλλὰ καὶ τὴν σύζυγόν καὶ τὰ τέκνα μου εἰς Νυρεμβέργην.

— Εἶσαι ἄνθρωπος ἀεικίνητος, εἶπεν ὁ φίλος του, καθότι ἄλλως θὰ ἤλασσες τὸν τρόπον τοῦ ζῆν.

— Ἄφες με, φίλε Μάνλικκε, εἰς ὅ,τι ἐξέλεξα, εἶπεν ὁ Γεώργης, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰξεύρεις ὅτι ἔλαβα εὐεργεσίαν ἀπὸ σέ! Ἔχεις ἕνα ἄξιον νέον ὅστις φυλάττει τὰ ζῶά σου εἰς τὴν Ἄλπιν, καὶ ὁ ὁποῖος μετὰ χαρᾶς δίδει εἰς τὸν ὁδοιπόρον σταγόνας τινὰς γάλακτος.

— Ἄ! ὁμιλεῖς περὶ τοῦ Ἰωάννου μας.

— Ναί, ναί, τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομά του. Μοῦ τὸ ἐφώναξεν ὅταν πλέον εἶχον χάσει σχεδὸν καὶ ὅρασιν καὶ ἀκοὴν ὡς ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς ὁδοιπορίας μου. Κάπως Ἰωάννης Β . . .

— Ναί, Βεινλείδνερος, ἀπήντησεν ἡ κόρη προθύμως.

— Κάπως οὕτως, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος· εἶναι πολὺ ὡραῖος νέος καὶ τὸ καλλίτερον πολὺ ἄξιος· δὲν περνᾷ τὸν καιρόν του εἰς μάτην ἐπάνω εἰς τὴν Ἄλπιν, ἀλλὰ καταγίνεται μελετῶν σπουδαίως. Προσέτι μὲ ἔσωσεν ἀπὸ τὸν ἀστυνόμον τῆς Βερφένης, ὅστις, ὡς δυνατὸν νὰ ἦσαι βέβαιος, δὲν θὰ μὲ καλομετεχειρίζετο ἂν τὰ βιβλία μου ἔπιπτον εἰς χεῖράς του. Διὰ ταῦτα ἔφερα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Ἰωάννην ἕνα θησαυρόν. Παρουσιάζων δὲ μικρόν τι δέμα, ἐδὼ εἶναι αἱ Γραφαί, εἶπε διὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης θέλει νὰ μὲ πληρώσῃ ἀπὸ τὸν μισθόν του. Ἀλλ' ὁ Θεὸς φυλάξοι! δὲν δύναμαι νὰ λάβω οὔτε λεπτόν. Τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον εἶναι πιστότατος καθρέπτης εἰς τὸν ὁποῖον ἅμα ὁ ἄνθρωπος ἴδῃ μανθάνει πῶς νὰ φέρηται καθ' ὅλην του τὴν ζωήν· εἶναι σύμβουλος ἐν τῇ χαρᾷ καὶ ἐν τῇ λύπῃ, παρηγορητὴς ἐν τῇ δυστυχίᾳ καὶ ὁδηγὸς πρὸς τὸν οὐρανόν.

— Σιγὰ, προσοχὴ, εἶπεν ὁ Μάνλικκος, δεικνύων κάπως ἀνησυχίαν, ἐνθυμίσου τὸν ἀστυνόμον.

— Τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο πλάσμα, τὸ ὁποῖον καλῶς ἐγνώρισα ὡς γραφέα ἑνὸς γέροντος δικαστοῦ:

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Μάνλικκος, ἀλλ' αὐτὸς σήμερον μᾶς διοικεῖ καὶ φέρει τὸν βαθμὸν τοῦ βαρόνου.

— Οὔφ! εἶπεν ὁ Φρομμέρος, μὲ τὰ χρήματα τῶν χωρικῶν οἱ ὁποῖοι, εἴτε τὸν ἠγάπων εἴτε ὄχι, ἠναγκάσθησαν νὰ τῷ ἀγοράσωσι τὴν εὐγένειαν. Ἄ, Μάνλικκε, τὸ βήξιμόν σου δεικνύει δυσκολίαν· χᾶ, χᾶ, χᾶ! σ' ἔβαλε καὶ 'ς τὸ μερίδιον, πιστεύω· δὲν σ' ἔβαλε; καλὰ, μὴ θυμώνεις, ἀλλά . . .

— Σιωπὴ, ἐφώναξεν ὁ Μάνλικκος, φυλάξου ἀπὸ κακόν.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, ἔσπευσε νὰ εἴπῃ ὁ Γεώργιος, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναχωρήσω διότι ἀπόψε ὁ Ἀντώνιος θὰ ὁμιλήσει ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου. Ἔπρεπε νὰ ἔλθῃς καὶ σύ.

— Ἔχω νὰ τοποθετήσω τὸ ἀλεῦρι καὶ νὰ καθαρίσω τὸ μέρος ἔξω τῆς αὐλῆς, εἶπεν ὁ Μάνλικκος προφασιζόμενος διὰ νὰ μὴ ὑπάγῃ.

— Βλέπω, ἀπήντησεν ὁ Γεώργιος, ὅτι εἶσαι εἷς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰς Γραφὰς ἠγόρασαν ἀγρὸν ἢ ζεύγη βοῶν ἢ ἔλαβον γυναῖκα καὶ δὲν δύνανται νὰ ἔλθωσι. Σὺ ὁλόκληρος φαίνεσαι εἰς τὸν θεῖον καθρέπτην. Ἐν τούτοις σοὶ λέγω ἓν μόνον πρᾶγμα. Μὴ συναθροίζῃς εἰς σεαυτὸν πλούτη τὰ ὁποῖα σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ τὰ ὁποῖα κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον συνάθροισε θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ σοῦ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς! Βεβαίως δὲν φοβεῖσαι νὰ λάβῃς τοῦ καλοῦ σου Ἰωάννου τὸ πρᾶγμα τοῦτο καὶ νὰ τοῦ τὸ δώσῃς.

Ὁ Μάνλικκος, ἁπλώσας τὴν χεῖρα, ἔλαβε τὸ δῶρον, ἀλλ' ὄχι ἄνευ ἐντροπῆς, ὁ δὲ ἄξιος Γερογεώργιος ἀνεχώρησε ψιθυρίζων «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ.»

Ὁ Μάνλικκος ἀφῆκεν εἰς τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν θυγατέρα του τὴν φροντίδα νὰ τοποθετήσωσι τὸ ἀλεύριον, καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ δωμάτιόν του ἤρχισε νὰ σκέπτηται ὅσα ἤκουσεν. Ἤνοιξε τὸ ἱερὸν βιβλίον, στρέφων τῆς Καινῆς διαθήκης τὰ φύλλα. Ὁ νοῦς του καὶ οἱ ὀφθαλμοί του προσηλώθησαν εἰς τὸ μέρος ὅπου λέγεται ὅτι «εὐκολώτερον εἶναι νὰ διέλθῃ κάμηλος διὰ τρυπήματος βελόνης ἢ πλούσιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» Πολὺ συγχυσθεὶς ἀφῆκε τὸ βιβλίον καὶ ἤρχισε νὰ περιπατῇ ἐντὸς τοῦ δωματίου του.

Τέλος κράξας τὴν θυγατέρα του, Βαρβάρα τῇ εἶπε, πάρε ὀλίγον ἀλεύρι ἀπὸ τὸ καλλίτερον, ἓν τεμάχιον χοίρινον, καὶ ἑψήντα αὐγὰ καὶ πήγαινέ τα εἰς τὸν ἅγιον γέροντα, καὶ παρακάλεσέ τον νὰ κάμῃ παράκλησιν καὶ δι' ἡμᾶς.

Ἀφοῦ ὁ νοῦς του ἡσύχασεν ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὸ βιβλίον πρὸς ὃ ἐσύρρετο ἀπὸ ἀκαταμάχητον δύναμιν. Ἐγύρισε πάλιν τὰ φύλλα καὶ ἐπὶ πολὺ ἐζήτει καὶ ἄλλα μέρη, τὰ ὁποῖα νὰ ἐφαρμόζωνται εἰς αὐτόν. Τέλος ἀνέγνωσεν: «Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα . . . εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός Ἄφρων ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται;» (Λουκ. ιβ'. 16.) Τοῦτο βαθέως ἐλύπησεν αὐτόν· ὑπὸ ἐνδομύχου δὲ ροπῆς κινούμενος ἔλαβε μικρόν τι κάτοπτρον διὰ νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῷ ἂν ἔβλεπε κανὲν σημεῖον τοῦ προϊόντος θανάτου, ὃν ἐφοβεῖτο ὅτι ἠδύνατο αἰφνιδίως νὰ

τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ζώντων. Τὸ πρόσωπόν του ἐφαίνετο ὠχρότερον τοῦ συνήθους. Διὰ νὰ ἡσυχάσῃ λοιπὸν τὴν ταραχήν του ἤρχισε νὰ ἐνασχολῆται μὲ διάφορα πράγματα εἰς τὴν αὐλήν, ὅπου, μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφουσα ἡ κόρη του ἀπὸ τοῦ ἱερέως τὸν ἐπλησίασε.

— Καλά, τί εἶπεν ὁ γέροντας ; μετ' ἐνδιαφέροντος ἠρώτησεν ὁ Μάνλικκος.

— Μὲ ἠρώτησεν, ἀπήντησεν ἡ Βαρβάρα, φανερῶς δυσαρεστηθεῖσα ἐκ τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνέλαβε νὰ ἐκπληρώσῃ, ἂν τοιοῦτον ἦτο τὸ καλλίτερόν μας ἀλεύρι, ἂν ἔχωμεν μόνον χοίρινον ἁλατισμένον καὶ ὄχι καὶ χοιρομέρι, καὶ ἂν αἱ ὄρνιθές μας κάμνουν τόσον μικρὰ αὐγά.

— Ἄ, φιλάργυρε, ἀχόρταγε, παπᾶ ! ἐψιθύρισεν ὀργίλως ὁ γεωργός. Πλὴν θὰ κάμῃ δι' ἡμᾶς παράκλησιν ; ἠρώτησε μεγαλοφώνως.

— Ναί, πατέρα, δι' ἐσὲ θὰ κάμῃ· ἀλλ' ὅσον δι' ἐμὲ, εἶπεν ἡ νεάνις ἐρυθριῶσα ἐξ ἀγανακτήσεως, ἤρχισε νὰ μοὶ κάμῃ τοιαύτας παρατηρήσεις καὶ νὰ μοὶ λέγῃ λόγους ὥστε δὲν ἔβλεπον τὴν στιγμὴν νὰ ἀπαλλαχθῶ.

Ἐρεθισθεὶς καὶ ἐσωτερικῶς κλονισθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ἣν ἔλαβεν, ὁ Μάνλικκος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἔδωκε τὸ βιβλίον εἰς τὴν γυναῖκά του, λέγων εἰς αὐτὴν νὰ τὸ φυλάξῃ μεταξὺ τῶν πραγμάτων τοῦ Ἰωάννου. Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἑσπέρας διῆλθε μετὰ τῶν υἱῶν του ἐντὸς τῆς οἰκίας. Τέλος πέμψας τὸν πρεσβύτερον νὰ ἴδῃ ποῦ ἦτο ἡ μήτηρ του, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ, ὅταν οὗτος ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἡ μήτηρ του καὶ ἡ Βαρβάρα, καθήμεναι ἐπάνω εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ Ἰωάννου, ἀνεγίνωσκον τὸ νέον χονδρὸν βιβλίον. Τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Μάνλικκος πολὺ ὑπέφερεν ἠθικῶς. Ὁ γρίλλος, τὸν ὁποῖον ἤκουεν ἀκαταπαύστως τρίζοντα ὑπὸ τὸν πόδα τῆς κλίνης του, καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς ἀϋπνίας του, ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὡς προάγγελος τοῦ θανάτου, ἐκβάλλων νεκροσήμους φωνάς. Ὀλίγον ἀνεπαύθη κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.

ΕΥΦΥΙΑ ΕΝΟΣ ΑΥΛΙΚΟΥ

Ὅταν ὁ Ναδὴρ Σάχης βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐκυρίευσε τὸ Δελχί, ἔδειξεν εἰς τὸν νικηθέντα αὐτοκράτορα αὐτοῦ μέγιστον σέβας.

Εἰσελθὼν εἰς τὴν κυριευθεῖσαν πρωτεύουσαν μετὰ μεγάλης πομπῆς προσεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου πλησίον του. Οὕτω καθήμενοι οἱ δύο μεγαλειότατοι συνωμίλουν, ὅτε ὁ μέγας θαλαμηπόλος τοῦ αὐτοκράτορος παρουσιασθεὶς ἔφερε καφέν. Ἡ θέσις τότε τοῦ δυστυχοῦς αὐλικοῦ ἐκείνου εὑρέθη δυσκολωτάτη. Εἰς τίνα νὰ προσφέρῃ πρῶτον ; «Ἂν δώσω, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, πρῶτον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, θὰ προσβάλλω τὸν κύριόν μου, καὶ ὅταν ὁ Ναδὴρ Σάχης ἀναχωρήσῃ ὁ αὐτοκράτωρ θὰ μοῦ κόψῃ τὴν κεφαλήν. Ἂν πάλιν δώσω εἰς τὸν ἰδικόν μου βασιλέα πρῶτον, τότε ὁ κατακτητὴς θὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν προσβεβλημένον καὶ ἄφευκτα θὰ μὲ θανατώσῃ. Οὕτω σκεπτόμενος ἐπλησίαζε βραδέως τοὺς δύο βασιλεῖς, ὅτε αἰφνιδίος τις ἰδέα διαπεράσασα τὴν διάνοιάν του, τὸν ἐπλήρωσε χαρᾶς, καθ' ὃ ἐλευθεροῦσα αὐτὸν ἐκ τῆς δεινῆς ἐκείνης θέσεώς του.

Φθάσας βραδυπορῶν εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου, ἔκυψε καὶ προσεκύνησε, καὶ μετὰ τοῦτο προσέφερε τὸν καφὲν π ρ ῶ τ ο ν εἰς τὸν αὐτοκράτορά του· ἀμέσως δὲ στραφεὶς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ κλίνας ταπεινῶς πρὸς τὴν γῆν εἶπε : «Τοιοῦτος κατακτητὴς πρέπει νὰ λάβῃ καφὲν μόνον ἀπὸ τὰς χεῖρας ἑνὸς βασιλέως !» Ὁ Μωχάμετ Σάχης τότε λαβὼν προσέφερε τὸ κύπελλον εἰς τὸν Πέρσην, ὁ δὲ μέγας θαλαμηπόλος ἀμέσως ἔδωκεν ἄλλον καφὲν εἰς αὐτόν. Διὰ ταύτης του δὲ τῆς εὐφυΐας, οὐ μόνον καὶ τοὺς δύο βασιλεῖς ἀπέφυγε νὰ δυσαρεστήσῃ, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀπέκτησε φήμην καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἓν σάλιον τῆς Κασμηρίας ἀπαιτεῖ ἐννέα τοὐλάχιστον μῆνας διὰ νὰ ὑφανθῇ.

— Λέγεται ὅτι οἱ Κινέζοι κατεσκεύαζον χάρτην ἀπὸ σαπιμένα ράκη (κουρέλλια) περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Καὶ σήμερον δὲ εἰσέτι οὗτοι καὶ καὶ οἱ Ἰαπωνοὶ εἶναι οἱ ἄριστοι χαρτοποιοὶ τοῦ κόσμου.

— Εἰς Ἰαπωνίαν τὸ ἔτος διαιρεῖται εἰς δώδεκα σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ. Οἱ μῆνες ἐντούτοις διαφέρουσι κατὰ τὸ μέγεθος· οἱ ἡμέραι λοιπὸν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ μῆνες οἱ ἀναγκαιοῦντες διὰ νὰ συμβιβασθῇ τὸ ἡλιακὸν ἔτος μὲ τὸ σεληνιακὸν, προσδιορίζονται ὑπὸ τοῦ Μικάδου (τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἰαπωνίας.) Οἱ Ἰαπωνοὶ πρὸς τούτοις θεωροῦσι τὸν ἀριθμὸν ἐννέα ὡς ἱερόν.

— Φρέατα ἀρτεσιανὰ ἠνεώχθησαν παρὰ τὰς ἀρχαίας Θήβας (Αἰγύπτου,) ὅτε ἡ πόλις αὕτη εὑρίσκετο ἐν τῷ ὑψίστῳ βαθμῷ τῆς ἀναπτύξεώς της, ἤτοι πρὸ 4,000 περίπου ἐτῶν.

— Τὸ ἀρχαιότατον ἐν Εὐρώπῃ ἀρτεσιανὸν φρέαρ ἐσκάφη εἰς Λίλλερσ εἰς τὸ Βῆμα τοῦ Καλαί, ἔρρεε δὲ ἐξ αὐτοῦ ἀδιακόπως ὕδωρ ἐν διαστήματι ἑπτακοσίων καὶ τεσσαράκοντα ἐξ ἐτῶν.

— Εἰς τὴν Αὐστραλίαν ἡ ἄνοιξις ἄρχεται τὴν 8(20 Αὐγούστου, τὸ θέρος τὴν 8(20 Νοεμβρίου, τὸ φθινόπωρον τὴν 8(20 Φεβρουαρίου καὶ ὁ χειμὼν τὴν 8(20 Μαΐου.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Π λ η θ υ σ μ ὸ ς τ ῆ ς Κ α λ κ ο ύ τ η ς.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς πρωτευούσης τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ὑπολογίζεται εἰς 476000 ψυχῶν περίπου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς στοιχείων.

Ἰνδοὶ	308,280
Μουσουλμάνοι	137,120
Εὐρασιανοὶ	14,480
Εὐρωπαῖοι	8,920
Ἀρμένιοι	920
Ἑβραῖοι	880
Ἕλληνες	40
Πέρσαι	120
Κινέζοι	200
Ἄλλοι Ἀσιανοὶ	1,800
Ἀφρικανοὶ	40
	475,800

ΕΠΗ ΧΡΥΣΑ

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι νέον τι σύστημα θεολογικῶν θεωριῶν, μήτε νέα τις φρασεολογία, ἢ νέος κύκλος σχέσεων, μήτε νέα τις σειρὰ μελετῶν. ἀλλὰ Ζ ω ὴ ν έ α.

— Εἰς τοῦτον τὸν ἡμέτερον βίον μικραὶ καλοκαγαθίας πράξεις συνδέουσι τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας μᾶλλον, ἢ ἔργα μεγάλα καὶ λόγοι ἡρωϊκοί· καθότι αἱ μὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὸν ἡμερούσιον ἄρτον, χωρὶς τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ ζῇ, τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς λαμπρὰ καὶ ἀξιοσημείωτα συμπόσια, τὰ ὁποῖα ὀλίγοι δύνανται νὰ κάμωσι.

— Οἱ γονεῖς ἔχουσι χρέος ἱερὸν νὰ ἀνατρέφωσι τὰ τέκνα των. Πρέπει δὲ νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι πᾶν κίνημα, πᾶσα λέξις, πᾶν βλέμμα, αὐτὸς ὁ τόνος τῆς φωνῆς καὶ τὰ καθημερινῶς γινόμενα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν ἠθικὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐν ᾗ τὸ παιδίον ἀναπνέει, ἔχουσιν ἐπ' αὐτοῦ πολὺ περισσοτέραν ἐπιρροὴν, ἀπὸ ὅλα τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα τὸ διδάσκουσιν, ὅσον καλὰ καὶ ἂν ἦναι.

Ο ΑΥΔΑΔΟΝΥΜΟΣ

(Διήγησις ἱστορικὴ κατὰ τὸ 334 π. Χ.)

Ὁ Ἀλέξανδρος, νικήσας τὸν Δαρεῖον εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἰσσοῦ, ἐκυρίευσε τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην καὶ ἐξεθρόνισε τὸν βασιλέα τῆς Σιδῶνος Στράτωνα, ἀφωσιωμένον εἰς τοὺς Πέρσας· ἐπεφόρτισε ταυτοχρόνως τὸν Ἱπποτήριον καὶ τὸν φίλον Ἡφαιστίωνα νὰ ἀποδώσῃ τοῖς Σιδωνίοις νέον βασιλέα.

Ὁ Ἡφαιστίων μετέβη εἰς τὴν Σιδῶνα καὶ προσέφερε τὸ στέμμα εἰς δύο ἀδελφοὺς, παρὰ τῶν ὁποίων ἐφιλοξενήθη, καὶ τῶν ὁποίων τὰ εὐγενῆ προτερήματα εἶχον προσκτήσει τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην πάντων.

Οὗτοι οἱ δύο νέοι ἀπήντησαν εἰς τὴν προσφορὰν του δι' ἀποποιήσεως αἰδήμονος, ἀλλὰ σταθερᾶς.

— Δὲν ἀνήκομεν, εἶπον, εἰς βασιλικὴν οἰκογένειαν, καὶ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τ' ἀρχαῖα ἔθιμα τῶν Σιδωνίων, τὸ στέμμα δὲν ἠδύνατο νὰ κατέχηται, εἰμὴ ὑπ' ἀνθρώπων καταγομένων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἀρχαίων βασιλέων των.

Ὁ Ἡφαιστίων ἰδὼν τὰς γενναίας ἀποποιήσεις καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀπατηθῇ εἰς τὴν ἐκλογήν του καὶ ὅτι ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχε προσφέρει τὸ στέμμα ἦσαν ἄξιοι αὐτοῦ, ἐπηύξησε τὰς παρακλήσεις του, ἀλλ' εἰς μάτην. Τότε τοὺς παρεκάλεσε νὰ ὑποδείξωσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τῶν καταγομένων ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς Σιδῶνος ἡγεμόνων, ἐκεῖνον ὅστις ἐφαίνετο ἀξιώτερος νὰ βασιλεύσῃ.

Ἀπήντησαν ὅτι ὁ ἀξιώτερος, ἄνευ ἀντιλογίας, ἦτο ἀνὴρ ἤδη προβεβηκώς, ὀνομαζόμε-

νος Αὐδαλόνυμος, ὅστις εἶχε περιέλθει εἰς μεγάλην πτωχείαν, καὶ ἐκαλλιέργει διὰ τῶν χειρῶν του τὸν κῆπον εἰς τὰ προάστεια τῆς πόλεως.

Ὁ Ἡφεστίων τοῖς ἐπεφόρτισε νὰ κομίσωσιν εἰς τὸν Αὐδαλόνυμον ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ βασιλικὰ παράσημα. Ἀνεχώρησαν συνωδευόμενοι, ὑπὸ πλήθους πολυαρίθμου, τὸ ὁποῖον ἐπλήρου τὸν ἀέρα διὰ τῶν ἀνευφημιῶν του· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν κῆπον, εὗρον ἐκεῖ τὸν Αὐδαλόνυμον, ἐνασχολούμενον εἰς τὸ σκάπτειν. Τῷ παρουσίασαν τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ στέμμα ἀναγορεύσαντες αὐτὸν βασιλέα!

Κατ' ἀρχὰς ὁ Αὐδαλόνυμος ἐνόμιζεν ὅτι ὠνειρεύετο. Ἔπειτα ἐνόμισεν, ὅτι ἤθελον νὰ ἐμπαίξωσι τὴν δυστυχίαν του. Τέλος βλέπων ὅτι σπουδαίως τῷ προσέφερον τὸ διάδημα, τὸ ἐδέχθη χωρὶς νὰ φανῇ τεθαμβωμένος ὑπ' αὐτοῦ. Μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐκ τῶν πρώτων στιγμῶν τῆς διοικήσεώς του, ἀπέδειξε τοιαύτην σταθερότητα ὅσην καὶ φρόνησιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὸν κηπουρὸν τοῦτον γενόμενον βασιλέα. Ὅτε δὲ ὁ Αὐδαλόνυμος παρουσιάσθη ἐνώπιόν του, ὁ κατακτητὴς ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς εὐγενείας, καὶ ἐν τούτῳ ἐκ τῆς ἁπλότητος τοῦ ἐξωτερικοῦ του, τὸν ἐθεώρει ἁπλήστως ἐπί τινα χρόνον.

— Πῶς ἠδυνήθητε, τῷ εἶπε, σεῖς γεννηθέντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν βασιλέων, νὰ ὑποφέρητε τὴν ἔνδειαν;

— Εἴθε, ἀπήντησεν ὁ Αὐδαλόνυμος, εἴθε νὰ ὑποφέρω τόσον καλῶς τὸ βάρος τοῦ μεγαλείου! Μέχρι τοῦδε ἡ ἐργασία τῶν χειρῶν μου ἐζήλευεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν πάντων τῶν ἐπιθυμιῶν. Ἐνόσῳ δὲν ἔσχον τίποτε, τίποτε δὲν μοὶ ἔλλειψεν!

Ὁ Ἀλέξανδρος θελχθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, ἐπλήρωσε τὸν Αὐδαλόνυμον δώρων, καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ μικρὸν βασίλειον πολλὰς ὁμόρους ἐπαρχίας. (Ἄργος).

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΝΟΝ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Οἱ περιηγηταὶ σπανίως ἐπισκέπτονται τὰς πρὸς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Ἱσπανίας κειμένας Βαλεαρικὰς νήσους, καίτοι πολλαὶ φυσικαὶ ὡραιότητες ἀπαντῶνται ἐν αὐταῖς. Εἰς τὰς νήσους ταύτας καὶ ὄρη μεγαλοπρεπῆ εὑρίσκονται καὶ πόλεις ὡραῖαι καὶ ἀνθηροὶ κῆποι καὶ φίλεργος καὶ νοήμων λαός· ἀλλ' αἱ προλήψεις, σκοτίζουσαι αὐτόν, τὸν κρατοῦσι χαμηλὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου σχεδὸν οὐδὲ ἀκούεται ὅτι ὑπάρχει.

Ἄλλοτε αἱ νῆσοι αὗται, οὖσαι πέντε τὸν ἀριθμὸν καὶ ὀνομαζόμεναι Μαζόρκα, Μινόρκα, Ἰβίζα, Φορμαντέρα καὶ Καβρέα, ὀπετέλουν βασίλειον ἰδιαίτερον, ἀλλ' ἤδη ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν. Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων εἶναι πολὺ εὔφορον. Ἄμπελοι, ἐλαῖαι, σηκαῖ, πορτοκαλέαι καὶ ἄλλα καρποφόρα δένδρα τῶν θερμῶν κλιμάτων ἀφθόνως φύονται. Ἡ ποσότης τοῦ κατ' ἔτος παραγομένου ἐλαίου εἶναι ἀξιοσημείωτος, ὑπερβαίνουσα τὰς 40,000 καντάρια. Εἰς αὐτὰς προσέτι καλλιεργεῖται πολὺ ὁ κρόκος. Οἱ δὲ κάτοικοι κατασκευάζουσιν ὡραῖα μάλλινα ὑφάσματα, καλὰ ἔπιπλα καὶ ἀγγεῖα.

Περιηγητής τις, ἐπισκεφθεὶς πρό τινος καιροῦ τὰς νήσους ἐκείνας, γράφει τὸ ἑξῆς.

Ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν ἐπὶ τῆς νήσου Μαζόρκας πρωτεύουσαν πόλιν Πάλμαν, εὕρομεν τὴν πόλιν ὡραιοτάτην. Ἡ μητροπολιτικὴ αὐτῆς ἐκκλησία εἶναι λαμπρότατον κτίριον· τὰ κωδωνοστάσιά της ἐξέχουσιν ὑπὲρ τὰ τείχη, ἐντὸς δὲ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει θαυμασία ὡραιότης πλὴν καὶ συλλογὴ πραγμάτων ἀνωφελῶν. Ἡ ὡραιότης παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν κιόνων, τῶν παραθύρων καὶ τῶν ἀναγλύφων, τὰ δὲ περιττὰ εἶναι ὀστᾶ παλαιὰ σχεδὸν σεσηπότα, καὶ ἄλλα τῆς δεισιδαιμονίας ἀντικείμενα. Ἡ ὡραιοτάτη ἀρχιτεκτονικὴ δυνατὸν νὰ περικλείῃ καὶ τὰς σκοτεινοτέρας προλήψεις!

Μισθώσαντες ἵππον καὶ ἅμαξαν ἠρχίσαμεν νὰ περιηγώμεθα τὴν νῆσον, ἐξωδεύοντες εἰς τοῦτο ἡμέρας ἀρκετάς. Ὁ ἁμαξηλάτης, ἔχων ἀντὶ ἐφιππείου δέρμα προβάτου, ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ ὡδήγει ἡμᾶς. Ἡ παράξενος γλῶσσά του ἦτο δι' ἡμᾶς ἐμπόδιον συνεννοήσεως· ἐπειδὴ ὅμως ἐδείκνυε πολλὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ μανθάνῃ τὰ καθ' ἡμᾶς ἤθη καὶ ἔθιμα, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἡμεῖς ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ μεταχειριζώμεθα πάντα τρόπον ὅπως μᾶς καταλαμβάνῃ. Μείναντες νύκτα τινὰ εἰς Μόνακκον, ἐν τῇ οἰκίᾳ τιμίου τινὸς οἰνοπώλου, τὴν ἑπομένην ἐκινήσαμεν διὰ νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ περίφημον ἄντρον τῆς Ἄρτης, τὸ ὁποῖον φημίζεται ὡς τὸ

λαμπρότατον πάντων τῶν σπηλαίων τῆς γῆς διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ σταλακτίτας καὶ σταλαγμίτας. Μετὰ τριῶν ὡρῶν κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τόπον βραχώδη, τοῦ ὁποίου οἱ κρημνοὶ εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅπου στόμα σπηλαίου χαίνει εὐρέως εἰς τὸ πλάγιον ὄρους. Ἀνάψαντες δᾷδας εἰσήλθομεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ τὸ εὕρομεν πραγματικῶς θαυμαστόν. Τὸ ἔδαφός του καλύπτεται ὑπὸ βράχων ἀτάκτως συσσωρευμένων τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἡ δὲ ὀροφὴ ὁμοιάζει μὲ τὴν τῆς μητροπόλεως, ἔχουσα μυρίας πτέρυγας καὶ μυρίας στήλας. Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας περιεπλανώμεθα μεταξὺ ὑψηλῶν ἀκτινοβολούντων ἐκ κρυστάλλου κιόνων, κρεμαμένων ἔν εἴδῃ ἐνωτίων στερεῶς συνδεδεμένων, καὶ ποῦ μὲν σχηματιζόντων θόλους ὑπεράνω σκότους αἰωνίου, ποῦ δὲ περιοριζόντων δροσερὸν καὶ διαυγὲς ὕδωρ ἡσύχου πηγῆς. Πολλαὶ τῶν στηλῶν ἐκείνων κρέμανται ἄνευ οὐδενὸς ὑποστηρίγματος ἐκ μέρους τοῦ ἐδάφους, ἄλλοι δὲ ὑψοῦνται ὡς λοφίσκοι μικροί, οἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ ὀλίγου ὕψους των δὲν δύνανται νὰ ἐγγίξωσι τὸν ὑψηλὸν ὄροφον. Ἐκ τούτων αἱ μὲν εἶναι ἐρυθραί, αἱ δὲ φαιαὶ καὶ ἄλλαι λευκαὶ τὸ χρῶμα· τινὲς δὲ καὶ ἠμαυρώθησαν ἐκ τοῦ καπνοῦ τῶν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἀναπτομένων δαυλῶν. Τινὲς ἐξ αὐτῶν κτυπώμεναι παράγουσιν ἦχον μουσικόν, ἡ δὲ ἀντιλαλοῦσα ἠχὼ καθιστᾷ αὐτὸν ὅμοιον μὲ τὸν τοῦ ὀργάνου.

Πλὴν πῶς αἱ στῆλαι αὗται κατεσκευάσθησαν; Μήπως γενεαὶ τεχνητῶν ἐπεξεργάσθησαν αὐτάς; ἢ μήπως ἡ φύσις σεισθεῖσα αἰφνιδίως τὰς παρῆξεν; Ἄρα ἐπλάσθησαν ὅτε καὶ ὁ κόσμος ἐπλάσσετο καὶ μετὰ τῶν ἀπείρων κρυστάλλων των ὑπάρχουσιν ἀπ' ἀρχῆς; Οὐδὲν τούτων. Καθὼς τὰ πλεῖστα τῶν θαυμασιωτάτων ἔργων τοῦ Θεοῦ παρῆλθον αἰῶνες ὅπως ἐκτελεσθῶσιν, οὕτω καὶ ἡ ὡραία αὕτη τῆς ὑπογείου ἀρχιτεκτονικῆς πόλις κατεσκευάσθη καὶ ὡραίσθη ὑπὸ μικρῶν σταγόνων ὕδατος, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔφερε καὶ ἐναπέθετεν ἐπὶ τοῦ ὅλου τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα ὀλίγα μόρια ὕλης στερεᾶς. Αἱ σταγόνες αὗται τοῦ ὕδατος, διαπερῶσαι τὸ ὑπεράνω τοῦ σπηλαίου κείμενον μέρος τοῦ ὄρους σύρουσι μεθ' ἑαυτῶν, ἐκ τοῦ στρώματος τὸ ὁποῖον διαπερῶσι, μόρια ὕλης τιτανώδους. Ἡ μικρὰ λοιπὸν σταγών, ὁμοιάζουσα μὲ τὴν τῆς δρόσου, ὅταν κρεμασθῇ εἰς τὸν ὄροφον καὶ διστάζουσα νὰ πέσῃ μένῃ, ἀφίνει εἰς τὰ ἄνω μικρὸν κόκκον κρυστάλλου· ἀκολούθως δὲ πίπτουσα ἀφίνει καὶ εἰς τὰ κάτω ἐπίσης κρύσταλλον μικρόν! Οὕτω λοιπὸν μυριάδες ἀναρίθμητοι σταγόνων ἐν διαστήματι μυριάδων ἐτῶν ἐργαζόμεναι, ἑκάστη ἐξ αὐτῶν ἐκτελεῖ τὸ προσδιορισθὲν αὐτῇ ἔργον, φέρουσα ἑκάστη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλησιέστερον τὴν κορυφὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς στήλης, τὴν ὁποίαν κατασκευάζουσιν, ἑωσοῦ τὰ δύο αὐτῆς ταῦτα μέρη, συνδεθέντα μεταξύ των, ἀποτελέσωσι μνημεῖον διαρκὲς ἀπειράκις ὡραιότερον τοῦ πολυτελεστάτου ἔργου τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης!

Ἀλλ' ἄραγε οἱ μικροὶ οὗτοι καὶ ἄψυχοι ἀρχιτέκτονες τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ὑπογείου δὲν διδάσκουσι καί τι χρήσιμον εἰς τὸν νοήμονα καὶ φρόνιμον ἄνθρωπον; Ναί, καὶ μάλιστα μέγα! Ἕκαστος ὡς μέλος τῆς κοινωνίας, ὡς πολίτης τῆς πατρίδος, ὡς μία ἐκ τῶν ἀπείρων σταγόνων, ἔχει χρέη καὶ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ παραμελῇ. Πλὴν ἐξ ὁποίου στρώματος διέλθῃ τοιαῦτα καὶ μόρια θὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐὰν διέρχηται τὴν στενὴν ἐκείνην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ζωήν, ἐάν, ἐν ἄλλοις λόγοις, οἰκοδομῇ εἰς τὸν αἰώνιον Ναὸν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Πνευματικὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, εὐκόλως πολὺ δύναται νὰ φέρῃ, ὡς καὶ ἡ σταγὼν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ κρυστάλλου, λαμπρόν τινα ἀδάμαντα, τὸν ἀδάμαντα τῆς ἀγάπης, ἀκτινοβολοῦντα εἰς τοὺς λόγους του, εἰς τὰς πράξεις του, εἰς τὰ βλέμματά του. Ἕκαστος δὲ λόγος χριστιανικός, ἑκάστη πράξις ἀγάπης, ἕκαστον βλέμμα φιλανθρωπίας, εὐλογεῖ καὶ τὸν δίδοντα καὶ τὸν λαμβάνοντα, ὅπως καὶ κατὰ τὴν διάβασιν τῆς σταγόνος καὶ ὁ ἀφίνων ὄροφος καὶ τὸ δεχόμενον ἔδαφος λαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς τὸ μόριον τοῦ κρυστάλλου. Τὸ κυριώτερον ὅμως εἶναι ὅτι· καθὼς πᾶσα σταγὼν τείνει νὰ καταστήσῃ, καὶ πράγματι καθιστᾷ, πλησιέστερον τὸ ἄνω, τὸ ἐκ τοῦ ὀρόφου κρεμάμενον καὶ τὸ κάτω, τὸ ἐκ τοῦ ἐδάφους ὑψούμενον μέρος τῆς κρυσταλλίνης στήλης, οὕτω πᾶσα πράξις τοῦ Χριστιανοῦ πρέπει νὰ κάμῃ τὸν Ὕψιστον καὶ τὸν ταπεινὸν, νὰ ἔρχωνται πλησιέστερον ἀλλήλων καὶ οὕτω νὰ οἰκοδομῆται στήλη, οὐχὶ μόνον πρὸς ἐνίσχυσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς ὡραϊσμὸν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Πρὸ δύο ἐτῶν ὁ ἐν Βιέννῃ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας Κόνζε, συνέταξε μακρὰν πραγματείαν περὶ Σύρου καὶ Σαμοθράκης, ἥτις ἐγκαίρως μεθερμηνευθεῖσα ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Κλειώ,» καὶ ἐν ᾗ ἐξέφραζεν ἐλπίδα ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ ἐφείδετο ὀλίγων χρημάτων πρὸς διαφώτισιν σπουδαιοτάτου μέρους τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ἀφ' οὗ τὸ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ἐχορήγησεν 6000 φιορινίων, ὁ Κόνζε μετὰ τῶν συναδέλφων του καθηγητῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων Νείμαν καὶ Ἄουζερ, κατέπλευσαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς κορβέτας «Ζιρύχης» εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ ἐξ ὅλας ἑβδομάδας ἀνασκάψαντες εὗρον θησαυροὺς πολυτίμους. Πρό τινων δεκαετηρίδων εἶχον ἐπιχειρήσει αὐτόθι ἀνασκαφὰς οἱ Γάλλοι Δεβίλ καὶ Κοκυὰρδ, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ. Μαθόντες ἀκολούθως οἱ ἐν Παρισίοις τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Κόνζε, κατηγόρησαν τοὺς Αὐστριακοὺς ὡς ἰδιοποιημένους τὰ ἀλλότρια, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀληθεύει παντάπασι· διότι ἀποθανόντος τοῦ Δεβίλ, ὁ Κοκυὰρδ οὐδὲν οὐδαμῶς εἶχε δημοσιεύσει περὶ τῶν διενεργηθεισῶν ἄλλοτε ἐρευνῶν. Τὰ ἐρείπια ἐν Σαμοθράκῃ κατεστράφησαν ὑπὸ σεισμοῦ κατὰ τὴν 15 ἑκατονταετηρίδα· γενομένης ἀκριβοῦς ἀνασκαφῆς, εὑρέθησαν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα λείψανα, ὥστε οἱ Αὐστριακοὶ ἀρχαιολόγοι κατώρθωσαν νὰ ἀποκαταστήσωσι δύο περικαλλεστάτους ναούς· ὁ πρῶτος ναός, ἀφιερωμένος εἰς τὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Διονύσου, ἦτο ἐπιμήκης, παρεμφερὴς πλοίῳ, διῃρημένος εἰς τρία μετὰ μιᾶς ἀψίδος, ὅπου ἦν τὸ ἄδυτον. Πρὸ τοῦ ναοῦ ἦτον ἡ εἰς τὴν θάλασσαν βλέπουσα στοά, ἔχουσα ἑκατέρωθεν δωρικὰ καὶ κορινθιακὰ ἡμιστύλια, Κενταύρους, Ἀκρωτήρια κλπ. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀψίδος ἐφαίνετο ἕνα πόδα ὑψηλότερον τοῦ μαρμαρίνου ἐδάφους· περιέχει δὲ εὐρεῖαν λεκάνην, περὶ ἣν ἐχόρευον οἱ τελοῦντες τὰ μυστήρια, ἐνῷ διὰ τῶν πολῶν ὀπῶν της κατέρρεε τὸ αἷμα τῶν μελάνων ταύρων καὶ τῶν προβάτων εἰς τοὺς καταχθονίους θεούς. Ὁ καθηγητὴς Νείμαν εὗρεν ἕτερον κυκλοτερῆ ναόν, ὃν εἰς τιμὴν τῶν μεγάλων θεῶν ἀνήγειρεν ἀπὸ τοῦ 270—247 ἔτους π. Χ. ἡ Ἀρσινόη, θυγάτηρ τοῦ ἱδρύσαντος τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Πτολεμαϊκὴν δυναστείαν. Νυμφευθεῖσα διαδοχικῶς δύο δυνάστας, ἀντιποιουμένους τῆς κληρονομίας τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶδε τὰ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα της φονευθέντα ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἀνδρός της, κατέφυγε δὲ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐν Σαμοθράκῃ ἄσυλον, ὅπου μάτην ὕστερον εἶχε ζητήσει νὰ σωθῇ ὁ τελευταῖος τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Πύρρος. Τὸν ναὸν τοῦτον εἶχον ἀνακαλύψει ὁ Δεβίλ καὶ Κοκυὰρδ, δὲν ἐφρόντισαν ὅμως πολὺ περὶ αὐτοῦ, διότι δὲν τὸν εὗρον ἄξιον πολλοῦ λόγου. Εἰς τὸ αὐστριακὸν μουσεῖον μετήνεγκεν ἐκ Σαμοθράκης ὁ Κόνζε τὰ συμπλέγματα τοῦ μαρμαρίνου ἀετώματος, δι' ὧν εὐκολυνθήσεται ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀγαλματίων τῆς πέμπτης καὶ τρίτης ἑκατονταετηρίδος, ἕνα Κένταυρον, μίαν Θεὰν Νίκην καὶ ἄλλα. Ἐντὸς ὀλίγου δημοσιεύετοι μακρὰ ἔκθεσις τῶν ἀνασκαφῶν μετὰ διαφόρων φωτογραφιῶν· ἐλπὶς δὲ ὑπάρχει ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ δώσῃ νέαν ἐπιχορήγησιν χάριν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. (Ἀ. τῆς Ἀνατ.)

Ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς μυρίας θλίψεις καὶ στενοχωρίας ἕνεκα αὐτῆς τῆς καταστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅμως, ὡς νὰ μὴ ἤρκουν τὰ ἐκ τούτου δεινά, ἡμεῖς ἀδιακόπως αὐξάνομεν τὰς λύπας μας διὰ σκληρᾶς ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον διαγωγῆς. Τὸ φορτίον τῶν θλίψεων ἑκάστου καθίσταται βαρύτατον ὑπὸ τοῦ φθόνου, τῆς κακίας, τῆς προδοσίας καὶ τῆς ἀδικίας τοῦ πλησίον του.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ὁ Χριστιανισμὸς ὑπέστη πολλοὺς καὶ φοβεροὺς καταδιωγμούς. Οἱ τότε αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης, ὄντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνθρωποι σκληροὶ καὶ ὑπὸ τῶν κολάκων εὐκόλως ἀπατώμενοι, πολλάκις ἐζήτησαν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Χριστιανούς. Τὰ ὄργανα λοιπὸν τῶν ὀρέξεων αὐτῶν, καὶ ὁ ὑπὸ τῶν προλήψεων τυφλούμενος ὄχλος, ὡς μανιώδεις ἐζήτουν τὸν θάνατον τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. Ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν οἱ Χριστιανοί, διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωήν των, ὅσοι προέφθανον, κατέφευγον ὅπου ἐνόμιζον ἀσφαλέστερον καὶ ἐκρύπτοντο,

εἴτε εἰς δάση, εἴτε εἰς σπήλαια, εἴτε εἰς ὑπόγεια βαθέα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πολλάκις ἀνακαλυπτόμενοι ἐθανατοῦντο. Ἐπειδὴ δὲ, καὶ ἀφοῦ κατέπαυεν ἀκόμη ὁ διωγμὸς, δὲν ἦσαν βέβαιοι ὅτι μετ' ὀλίγον δὲν ἔμελλε νὰ ἐγερθῇ πάλιν, ἔκτιζον τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπόκρυφα μέρη, ἵνα μὴ ἐκκλησιαζόμενοι καταληφθῶσιν ἐξαίφνης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ θυσιασθῶσι. Τοιαῦται ἐκκλησίαι πολλαὶ ἀκολούθως εἰς ὑπόγεια ἀνεκαλύφθησαν, ὧν μία καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος.

Ἂν τις, κρατῶν εἰς χεῖρας λαμπάδα ἀνημμένην, κατέλθῃ δι' ἀνωμάλου ὑγρᾶς καὶ κλιμακοειδοῦς τινος καταβάθρας, εὑρισκομένης ἔν τινι τῆς Ρώμης κήπῳ, καὶ ἀκολούθως εἰσδήσῃ εἰς δίοδον, περιπατῶν μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς, καθότι χάσματα χαίνοντα καὶ εἰς ἄβυσσον φέροντα εὑρίσκονται πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, θέλει καταντήσει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν ὑπογείων τῆς Ρώμης, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγ. Ἄγνου. Ὁ τὰς κατακόμβας ἐπισκεπτόμενος, καθόσον ἐντὸς τῆς γῆς κατέρχεται, κατὰ τοσοῦτον καὶ αἰσθάνεται ρῆγός τι καὶ μετ' αὐτοῦ πίεσιν ὡς ἐκ τῆς νεκρικῆς σιγῆς τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων ὑπογείων. Αἱ ἀφεγγεῖς καὶ μυστηριώδεις ὀπαί, αἱ ἄγνωστόν τι ἐμπεριέχουσαι, οἱ σκολιοὶ ἑλιγμοὶ καὶ διάδρομοι καὶ ἐσκονισμένοι τοῖχοι, οἱ πολυάριθμοι τάφοι, τοὺς ὁποίους καθ' ὁδὸν ἀπαντᾷ, προξενοῦσιν αὐτῷ θλίψιν καὶ μελαγχολίαν. Μικροὶ σωροὶ ὀστέων πεπαλαιομένων φανεροῦσιν ὅτι ἀρχαῖός τις κεκοιμημένος κεῖται ἐκεῖ, τὰ δὲ ἐπιτάφια «Ἐν εἰρήνῃ,» «Ἐν Χριστῷ» λαλοῦσι πρὸς τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγινώσκοντος περὶ εἰρήνης καὶ ἐλπίδος.

Περιπατῶν τις οὕτω ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ἐκείνου, καταντᾷ τέλος εἰς μέρος ὅπου δύο εὐρύχωρα κοιλώματα, τὸ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ διαδρόμου, ἀντικρίζουσιν ἄλληλα. Τὰ δύο ταῦτα δωμάτια, τὰ συνεχόμενα διὰ τοῦ μέρους τούτου τοῦ διαδρόμου, ὅπου ὁ ἐπισκεπτόμενος ἀπαντᾷ αὐτὰ, οὐδεμίαν ἔχουσιν ὁμοιότητα πρὸς τὰς κρύπτας ἢ κελλία, δι' ὧν προηγουμένως διῆλθεν, ἀλλ' εἶναι πλατύτερα καὶ πολὺ μεγαλείτερα. Εἰς ἓν τούτων, τὸ πρὸς ἀριστερὰν, ἂν, στραφεὶς καὶ ἀνελθὼν βαθμίδα μίαν, εἰσέλθῃ, ἀμέσως πείθεται ὅτι ἡ ὀπὴ ἐκείνη τῆς γῆς ἐχρησίμευέ ποτε ὡς ἐκκλησία, καθότι τὸ δωμάτιον θέλει φανῇ σχήματος τετραπλεύρου, καλῶς κατειργασμένον καὶ ἔχον ὕψος οἷον καὶ αἱ ἡμέτεραι αἴθουσαι. Πρὸς τὸ βάθος τοῦ δωματίου εὑρίσκεται καθέδρα ἐπὶ τοῦ βράχου κεκομμένη, ἡ καθέδρα τοῦ προεστῶτος ἢ ἐπισκόπου· πρὸς δὲ τὰ δύο αὐτῆς μέρη, παρὰ τοὺς τοίχους, ἀπαντῶνται θρανία μακρά. Ἡ ὀροφὴ εἶναι θολωτὴ, φέρουσα κοσμήματά τινα,—γραμμὰς καὶ γεισώματα, στῆλαι δέ τινες ἐν αὐτῷ ἀπαντῶνται. Χωρεῖ δὲ ἡ θέσις πεντήκοντα ἕως ἑξήκοντα ἄτομα. Τὰ δύο δωμάτια εἶναι διατεθημένα οὕτως ὥστε ἡ τοῦ προέδρου καθέδρα καὶ ἀπὸ τὰ δύο νὰ φαίνηται καὶ πάντες οἱ ἐκκλησιαζόμενοι νὰ ἀκούωσι τῆς φωνῆς του, ὡς ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ σχεδίου, ἔτι μᾶλλον καταληπτὸν γίνεται.

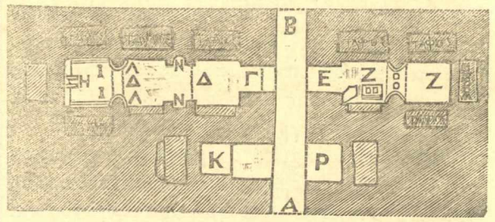

AB Διάδρομος εἰς τὰς κατακόμβας.
ΓΕ Εἴσοδοι τῶν δύο ἀντικριζόντων δωματίων, ἀποτελούντων τὴν
ΔΔΖΖ μίαν καὶ μόνην Ἐκκλησίαν.
Η Ἡ τοῦ ἐπισκόπου καθέδρα.
Ι Ι Θρανία, ἴσως διὰ τὸ πρεσβυτέριον.
ΛΛ Δύο στῆλαι κεκολλημέναι εἰς τὸν τοῖχον.
ΝΝ Δύο παστάδες ἢ κυλώματα μικρὰ εἰς τὸν τοῖχον.
Πολλοὶ τάφοι εἶναι ἐξωρυγμένοι εἰς τοὺς τοίχους, ἴσως διὰ τὰ σώματα τῶν μαρτύρων.
ο ο Δύο στῆλαι εἰς τὸ ἀντικρὺ δωμάτιον. Πλησίον αὐτῶν εὑρίσκονται λείψανα ἀρχαίου μαρμαροστρώτου.
ΚΡ Δύο μικρὰ δωμάτια μὲ θολωτοὺς τάφους, ἐπισυνημμένα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χρησιμεύοντα ἴσως ὡς σκευοφυλάκια.

Τὸ «Πότε ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκτίσθη;» εἶναι ζήτημα ἐνδιαφέρον ἐπίσης καὶ τὸν ἀρχαιολόγον καὶ τὸν χριστιανόν· διευκρινίζεται δὲ διὰ τῆς παρατηρήσεως διαφόρων ἐπισυνημμένων κελλίων, τὰ ὁποῖα εἶναι κεχρωματισμένα διὰ νεροχρώματος. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐμπειροτέρων ἀρχαιολόγων τὸ χρῶμα

ἐκεῖνο ἐτέθη ἐκεῖ περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ἐργασία τῶν κελλίων εἶναι τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος μὲ τὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ εὐλόγως δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ αὐτοὶ ἐργάται εἰργάσθησαν ἀμφότερα. Ἐκτὸς τούτου ἡ διευθέτησις καὶ θέσις τῶν διαβάσεων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κελλίων μαρτυροῦσιν ὅτι πάντα ταῦτα ἔγειναν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐποχῇ. Λοιπὸν ἂν οὐχὶ οἱ πατέρες, τοὐλάχιστον οἱ πατέρες τῶν πατέρων— οἱ πάπποι, τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἐκκλησιαζομένων, εἶδον τὰ πρόσωπα τῶν ἀποστόλων, ἐδιδάχθησαν τὴν θρησκείαν παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν! Εἰς τὰς οἰκογενείας πολλῶν ἐκ τούτων, ὑπῆρχον βεβαίως παραδόσεις ἐνθυμίζουσαι θαύματα, ἐνθυμίζουσαι προσωπικὴν ἴσως μετὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν παθῶν αὐτοῦ γνωριμίαν. Ἐκ δὲ τῆς ἀκατεργάστου καὶ ἀκοσμήτου ἐκείνης καθέδρας, πολλάκις ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου ἐξ αὐτοῦ τοῦ αὐτογράφου ἀνεγνώσθη, πολλοὶ δὲ ἴσως ἤκουον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πατέρων αὐτῶν μνημονευόμενα εἰς τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ Ἀποστόλου. Καθέδρα ἀκατέργατος καὶ ἀκόσμητος, πλὴν ἀληθὴς θρόνος ἀληθῶν ἐπισκόπων!

Ὁ κατὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα, ἤτοι κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀκμάσας Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον τὸν αὐτοκράτορα ἀπολογίᾳ του, οὕτω πῶς περιγράφει τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνων τῶν χρόνων. «Τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένῃ ἡμέρᾳ (κυριακῇ), πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀπαστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἶτα, παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόσκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται· ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν· καὶ, ὡς προέφημεν, παυσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ, λέγων τὸ «ἀμήν»· καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι, κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ, ὃ βούλεται δίδωσι, καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστῶτι ἀποτίθεται. Αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις οὖσι ξένοις, καὶ ἁπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμὼν γίνεται.» Καὶ περὶ μὲν τῆς ὄντως θείας συνεισφορᾶς καὶ διανομῆς ταύτης, καθ' ὃ ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου θέματος, οὐδὲν λέγομεν. Ἂν ὅμως, στηριχθείς τις ἐπὶ τῆς ἀκατεργάστου ἐκείνης καὶ ἀκοσμήτου καθέδρας ἀναπολήσῃ ἄνδρας γυναῖκας καὶ παιδία, περιφρονοῦντας τὸ κράτος τοῦ τρόμου τῆς σιδηρᾶς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ «ἐπὶ τὸ αὐτὸ» συνερχομένους, θέλει ἰδεῖ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς φαντασίας του, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς, τῶν ἐκ τῆς ὀροφῆς τῆς ἐκκλησίας κρεμαμένων ἄλλοτε κανδηλῶν, «συνέλευσιν» μαρτύρων, συνδεδεμένων διὰ θερμοτάτης ἀμοιβαίας ἀγάπης, πασχόντων τὰ αὐτὰ παθήματα καὶ συνερχομένων ὅπως συμπαρηγορηθῶσι καὶ ἐνισχυθῶσιν ἀκούοντες «τὴν νουθεσίαν καὶ πρόσκλησιν τῆς τῶν καλῶν μιμήσεως,» καὶ μεταλαμβάνοντες τοῦ παναχράντου δείπνου· ψυχὰς ὄντως ἡρωϊκὰς, ἀλλ' ἀγωνιώσας, κεκμηκυίας καὶ διψώσας ἀνακούφισιν, ἣν μόνον τὰ ἄχραντα ἐκεῖνα καὶ μυστικὰ τοῦ Κυρίου δεῖπνα, διηγούμενα ἀγωνίαν ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν τῆς ἰδικῆς των, θρίαμβον καθ' ὑπερβολὴν ἐνδοξότερον καὶ τὴν ἀγάπην τὴν μέχρι θανάτου αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἠδύναντο νὰ τοῖς παρέξωσι. Πρὸς τὰς ἡρωϊκὰς ταύτας ψυχὰς, ὅσον καὶ ἂν οἱ καιροὶ μετεβλήθησαν, ὅσον καὶ ἂν τὰ ἔθιμα ἤλλαξαν, ὅσον καὶ ἂν χωρίζῃ ἡμᾶς ὁ χρόνος, ἡ καρδία ἡμῶν τρέφει καὶ πρέπει νὰ τρέφῃ σέβας καὶ θαυμασμὸν, πρέπει νὰ ἦναι μετ' αὐτῶν ἀδιασπάστως καὶ ἐς ἀεὶ συνδεδεμένη.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸν ζῶντα ἄνθρωπον, οὐδὲν ὑπάρχει τόσον θαυμαστὸν ὅσον τὸ βιβλίον· εἶναι ἀγγελία ἐρχομένη πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῶν κεκοιμημένων· ἐκ ψυχῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους οὐδέποτε εἴδομεν, οἵτινες ἔζησαν ἴσως εἰς χώρας πολὺ ἀπεχούσας τῆς ἡμετέρας. Καὶ ὅμως οὗτοι, διὰ τῶν μικρῶν ἐκείνων φύλλων χάρτου, λαλοῦσι πρὸς ἡμᾶς, διεγείρουσιν ἡμᾶς, τρομάζουσιν ἡμᾶς, διδάσκουσιν ἡμᾶς, παρηγοροῦσιν ἡμᾶς, ἀνοίγουσι πρὸς ἡμᾶς τὰς καρδίας των, ὡς εἰ ἦσαν ἀδελφοί μας.